SUREN ANTONYAN v. Armenia (№ 20140/23)

Обставини справи

Справа стосувалася неможливості оскарження заявником рішення Вищої судової ради від 26 січня 2023 року про його звільнення з посади судді, яка своєю чергою не була «незалежним і неупередженим судом» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції.

У 2018 році у Вірменії була створена Вища судова рада (далі – ВСР) – орган, який відповідає за прийняття рішень щодо дисциплінарних заходів відносно суддів, включаючи звільнення. Вона складається з п'яти суддів і п'яти членів, які не є суддями і призначаються на п’ятирічний строк без права поновлення. Члени з-поміж суддів обираються Загальними зборами суддів, тобто їхніми колегами, тоді як члени, які не є суддями висуваються політичними групами та обираються Національними зборами.

У 2009 році заявника було призначено суддею Цивільної та адміністративної палати Касаційного суду безстроково, до досягнення 65-річного віку. Він був звільнений з цієї посади Вищою судовою радою у січні 2023 року. Це відбулося в контексті розслідування щодо скасування Касаційним судом остаточного судового рішення у майновому спорі. Це скасування було предметом розгляду у справі Amirkhanyan v. Armenia (№ 22343/08), де ЄСПЛ встановив порушення пункту 1 статті 6 (право на справедливий суд) та статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності). Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що, прийнявши до розгляду іншу апеляційну скаргу, подану тією ж стороною, і задовольнивши її, Касаційний суд скасував остаточне рішення, ухвалене на користь заявника у майновому спорі, що тим самим порушило принцип res judicata та незаконно позбавило пана Amirkhanyan його майна. Заявник входив до складу колегії суддів цього суду.

30 листопада 2022 року тодішній виконувач обов'язків міністра юстиції пан G.M. прийняв рішення про відкриття дисциплінарного провадження відносно заявника і згодом звернувся до ВСР з проханням притягнути його до дисциплінарної відповідальності. 18 січня 2023 року заявник подав заяву про відвід головуючого пана K.A. зі складу колегії ВСР, стверджуючи, зокрема, що він був упередженим, оскільки товаришував і був колишнім колегою з паном G.M. (до свого призначення до ВСР пан K.A. обіймав посаду міністра юстиції та призначив пана G.M. своїм заступником). Він також стверджував, що як загальновідомо пан G.M. і дружина K.A. мали економічні зв'язки, володіючи відповідно 60 % і 40 % акцій місцевої юридичної фірми.

26 січня 2023 року ВСР задовольнила заяву пана G.M. і одноголосно прийняла рішення про припинення повноважень заявника у зв'язку із вчиненням ним істотного дисциплінарного порушення, передбаченого пунктом 6 частини 1 статті 142 Кримінального процесуального кодексу. ВСР відхилила його заяву про відвід

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом

пана К.А., зазначивши, що економічний інтерес може бути присутнім лише тоді, коли одна зі сторін має суттєві важелі впливу, що безпосередньо впливають на фінансові інтереси судді або його близького родича. Суд постановив, що загальновідомі факти, наведені заявником, самі по собі не є достатніми для того, щоб зробити висновок про упередженість пана К.А. Рішення про припинення повноважень заявника набуло чинності негайно і було остаточним, без подальшої можливості оскарження.

Звертаючись до ЄСПЛ, заявник із посиланням на пункт 1 статті 6 Конвенції скаржився на те, що ВСР не є «незалежним і неупередженим судом», оскільки її члени які не є суддями, були висунуті та обрані за процедурою, яка не ґрунтується на заслугах, не є прозорою і нібито політизованою. Заявник також стверджував, що голова ВСР не був неупередженим при прийнятті оскаржуваного рішення. З огляду на неможливість оскаржити рішення ВСР про своє звільнення, заявник також поскаржився на те, що йому було відмовлено у праві на доступ до суду.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що його завданням не було розв’язувати будь-які можливі питання, що випливають з того факту, що заявника було звільнено за його рішення на посаді судді. Суд повинен був дослідити, чи відповідає ВСР вимогам «незалежного та неупередженого суду».

ЄСПЛ переконався, що ВСР можна вважати «судом» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції. Вона мала повну юрисдикцію приймати рішення про дисциплінарну відповідальність заявника і провадження відбувалося за процедурою, передбаченою законом. Рішення, які мали бути вмотивованими, були остаточними та обов'язковими до виконання.

Розв’язуючи питання про те, чи є ВСР «незалежним судом», ЄСПЛ погодився з доводами заявника, що надання можливості всім потенційним кандидатам подавати свої кандидатури на посаду несуддівського члена ВСР піде на користь і сприятиме подальшому підвищенню прозорості процедури призначення. Однак ЄСПЛ вважав, що спосіб призначення несуддівських членів не може бути визнаний таким, що поставив під загрозу незалежність ВСР. Зокрема, інституційні та операційні механізми, що існували, забезпечували гарантії проти будь-якого неправомірного впливу законодавчої влади, а сам процес був прозорим і таким, що ґрунтувався на особистих якостях кандидатів. Хоча неучасть у політиці протягом розумного періоду перед призначенням до ВСР була б бажаною, той факт, що члени ВСР, які не є суддями, обіймали високі посади у виконавчій владі безпосередньо перед призначенням, не був достатнім для того, щоб стверджувати, що незалежність ВСР була скомпрометована.

Хоча аргументи заявника, а саме щодо недостатньої участі опозиції у процесі відбору членів які не є суддями, викликали певну стурбованість з огляду на вимоги

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом

пункту 1 статті 6 Конвенції, ЄСПЛ не зміг дійти висновку, що ВСР не була незалежною. Не було надано жодних доказів того, що призначення членів які не є суддями і розглядали справу заявника, було заплямоване політичним впливом. Суд не побачив жодних проблем щодо кількості суддівських та несуддівських членів, а також був задоволений суворими інституційними гарантіями, які існували для забезпечення захисту ВСР як від внутрішнього, так і від зовнішнього тиску. Оскільки ніщо не свідчило про те, що наявні гарантії були лише теоретичними й не діяли на практиці, ЄСПЛ виснував, що ВСР відповідала формальним вимогам «незалежного суду» згідно з пунктом 1 статті 6 Конвенції.

Щодо скарги заявника на те, що йому було відмовлено у праві на доступ до суду через неможливість подання апеляційної скарги, ЄСПЛ повторив, що ВСР діяла як «суд» для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції, і відсутність подальшого перегляду її рішень у судах загальної юрисдикції не було проблемою. Так, ЄСПЛ не встановив порушення прав заявника у цій частині.

Що стосується того, чи була ВСР неупередженою через участь голови К.А., ЄСПЛ вважав, що близькі стосунки між паном G.M. і паном К.А. цілком могли викликати побоювання щодо неупередженості пана К.А. Суд зазначив, що пан К.А. не довів свою дружбу і ділові зв'язки своєї дружини з паном G.M. до відома ВСР, як він повинен був це зробити. Навіть за відсутності прямого економічного зв'язку між паном К.А. та паном G.M., той факт, що вони були друзями, а дружина пана К.А. та пан G.M. мали спільні бізнес-інтереси, мав би насторожити пана К.А. щодо можливості того, що його неупередженість могла бути поставлена під сумнів. З огляду на це, ВСР мала б серйозно розглянути заяву пана Antonyan про відвід пана К.А.

ЄСПЛ не переконала аргументація ВСР про те, що відсутність неупередженості лише одного члена суддівської колегії не може ставити під сумнів неупередженість усього складу. Крім того, пан К.А. був головою ВСР і доповідачем у справі пана Antonyan, а отже був головним в її обговоренні, що є додатковою обставиною, несумісною з видимістю неупередженості. Окрім того, ВСР розглянула лише аргументи заявника про економічні зв'язки між паном К.А. та дружиною пана G.M., не надавши жодної відповіді на його конкретні аргументи щодо близьких особистих стосунків пана К.А. і пана G.M. та їхнього потенційного впливу на прийняття паном К.А. рішень у його справі. Відвід пана К.А. все одно дозволив би ВСР розглянути справу заявника й ухвалити рішення, оскільки для цього була б достатня присутність лише шести з восьми членів колегії ВСР.

Зрештою ЄСПЛ виснував, що ВСР не змогла розвіяти обґрунтовані сумніви заявника щодо неупередженості її голови та що йому не було надано достатніх процесуальних гарантій у цьому відношенні. ЄСПЛ не було необхідності вирішувати, чи спрямовував пан К.А. склад ВСР на зайняття певної позиції у справі заявника, як стверджував останній.

Відповідно було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у цій частині скарги.

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо стверджуваної відсутності незалежності Вищої судової ради.

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо стверджуваної відсутності доступу до суду.

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо стверджуваної відсутності неупередженості пана К.А.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 23 січня 2025 року й набуло статусу остаточного 23 квітня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом